

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2008-2009

15 december 2008

HOORZITTING

over projecten van levenslang, aangepast en aanpasbaar wonen

VERSLAG

**namens de Commissie Wonen en Zorg
uitgebracht door de dames Vera Van der Borgh, Veerle Heeren en Hilde De Lobel**

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: mevrouw Else De Wachter.

Vaste leden:

mevrouw Hilde De Lobel, de heren Leo Pieters, Felix Strackx, mevrouw Greet Van Linter, de heer Christian Verougstraete;

de heren Carl Decaluwe, Tom Dehaene, de dames Cindy Franssen, Veerle Heeren;

de dames Dominique Guns, Anne Marie Hoebeke, Vera Van der Borgh;

de dames Else De Wachter, Michèle Hostekint, Elke Roex.

Plaatsvervangers:

mevrouw Agnes Bruyninckx, de heren Jan Penris, Wim Van Dijck, mevrouw Gerda Van Steenberge;

mevrouw Sonja Claes, de heer Dirk de Kort, de dames Vera Jans, Sabine Poleyn;

de dames Hilde Eeckhout, Margriet Hermans, de heer Bob Verstraete;

mevrouw Els Robeyns, de heer Bart Van Malderen, mevrouw Els Van Weert.

Toegevoegde leden:

mevrouw Helga Stevens;

mevrouw Mieke Vogels.

INHOUD

	Blz.
1. Uiteenzetting door de heren Jo Robrechts en Dirk De Baets, Care for Life.....	4
1.1. Voorstelling Care for Life	4
1.2. Voorstelling meegroeicampus	4
1.3. Voorstelling proefproject in Velm (Sint-Truiden).....	5
1.4. Partners	5
1.5. Innovatie	6
1.6. Drempels.....	6
1.7. Vragen van de leden	7
2. Uiteenzetting van de heer Jaak Geurts, algemeen directeur van ADO Icarus vzw	8
2.1. Voorstelling van ADO Icarus vzw.....	8
2.2. Missie en visie	9
2.3. Doelstellingen	9
2.4. Aanbod	9
2.5. Kenmerken.....	10
2.6. Medewerkers	10
2.7. Vragen van de leden	10

DAMES EN HEREN,

De Commissie Wonen en Zorg hield op 5 november 2008 een hoorzitting over levenslang, aangepast en aanpasbaar wonen. Gehoord werden de heren Jo Robrechts en Dirk De Baets, respectievelijk voorzitter en gedelegeerd bestuurder van Care for Life, en de heer Jaak Geurts, algemeen directeur van ADO Icarus.

1. Uiteenzetting door de heren Jo Robrechts en Dirk De Baets, Care for Life

1.1. Voorstelling Care for Life

De heer Jo Robrechts, voorzitter Care for Life, Turnhout: De senior van morgen huivert van het aanbod van gisteren. Dat was de eerste conclusie uit het eerste deel van het marktonderzoek dat we twee jaar geleden met Vlerick afronden. In daaropvolgend onderzoek gingen we na wat de ouder wordende echt wil en welke initiatieven er kiemen op het domein van wonen en zorg in een twaalfstal landen rondom ons. Tijdens dat marktonderzoek, hebben we de nieuwe organisatie Care for Life in het leven geroepen.

Ik ben ondernemer en heb ervaring met het opstarten van nieuwe activiteiten en het uitbouwen van kmo's, naast deelname aan directieteam en raden van bestuur van multinationale ondernemingen. Dit alles gespreid over een zevental sectoren en een twintigtal ondernemingen over de voorbije dertig jaar. Mijn vennoot Dirk De Baets heeft zowel ervaring in de zorgsector als in de bankwereld. Hij was onder meer nationaal voorzitter van het Centrum voor Jeugdtoerisme.

Het team van Care for Life heeft alle competenties om het volledige domein te beslaan en omvat knowhow op het vlak van residentiële zorg, thuiszorg, ruimtelijke planning en ordening, bouwontwikkeling, financiering en exploitatie. Het is de ambitie om wonen en zorg op een geïntegreerde manier te benaderen en een geïntegreerde visie op wonen, zorg en welzijn vertrekkende van een inclusieve benadering van de mens te ontwikkelen. Dat start met het uitwerken van een concept over het ontwikkelen van het project tot het opzetten van de teams, het mobiliseren van de financiële middelen, en op langere termijn de exploitatie van de toekomstige domeinen.

Care for Life hanteert een aantal uitgangspunten, vooreerst de maatschappelijke betrokkenheid. Het gaat op zoek naar de evolutie in de verouderingsgolf en speelt in op de wens van ouder wordenden om zo

weinig mogelijk te verhuizen en zo lang mogelijk zelfstandig te wonen. Ook de zoektocht naar levenskwaliteit en de vrees voor vereenzaming zijn belangrijke aspecten. Het project vertrekt vanuit de reële behoeften van de Vlaming en niet van de veronderstelde wensen. Het heeft een voortdurende zorg voor het behoud van de levenskwaliteit tot de laatste dag.

Care for Life heeft de bedoeling het aanbod in welzijn, zorg en wonen te differentiëren, tot een à-la-carteaanbod. Na het Instituut voor de Aanmoediging van Innovatie door Wetenschap en Technologie in Vlaanderen (IWT) ervan overtuigd te hebben dat innovatie niet alleen beperkt is tot technologie, maar dat er veel andere vormen van innovatie zijn, heeft Care for Life mee aan de wieg gestaan van de type-6 kmo-innovatiestudies. Die kunnen ook over conceptinnovatie gaan en niet langer alleen over technologische innovatie. Het concept 'meegroeicampus' was daarin het eerste dossier en is sindsdien succesvol opgeleverd. Uiteraard moeten de concrete resultaten nog deels volgen.

1.2. Voorstelling meegroeicampus

Een meegroeicampus richt zich op een mix van leeftijden. De oudere vraagt immers niet langer om alleen tussen leeftijdgenoten ouder te worden, maar wil in een zo natuurlijk mogelijk kader leven. De mix van leeftijden is daarbij essentieel. De volledige infrastructuur is gericht op levenslang wonen, zowel de privéwoningen als de gemeenschappelijke delen. Er is variatie van volledige zorgonafhankelijkheid tot volledige zorgafhankelijkheid. Een mix van leeftijden betekent dat er zowel jonge gezinnen, tweeverdieners, medioren, babyboomers, actieve en zelfredzame senioren als volledig zorgafhankelijke senioren wonen.

Het project heeft oog voor flexibiliteit op vele niveaus. Wooneenheden kunnen bijvoorbeeld krimpen en uitbreiden. In de eerste locatie is er keuze uit negen verschillende types woningen. Ook de wijze van financiering is flexibel. Zelfredzaam ouder worden staat centraal onder meer door de infrastructuur op een dusdanig peil te brengen dat de zorgvraag kan worden uitgesteld. Zorgdomotica moet gebruiksvriendelijk en comfortverhogend werken.

Het concept wordt uitgewerkt op verschillende locaties. Duurzaam en ecologisch verantwoord ondernemen staan voorop. De sociale component is belangrijk, een meegroeicampus bouwt immers aan de intergenerationele samenwerking. Dat zal hopelijk een voorbeeld vormen voor ruimere woonzorgzones in Vlaanderen. Ook het economische aspect speelt een belangrijke rol, als het project niet rendabel is, kan het niet overleven. Het businessplan is herhaaldelijk

herschreven om ervoor te zorgen dat het betaalbaar blijft voor de doorsnee Vlaming, maar ook voor de overheid.

Het concept meegroeicampus biedt een antwoord op vele vragen. Ouder wordende mensen maken zich zorgen over het feit dat hun woning niet langer aangepast zal zijn aan hun behoeften en over het feit dat ze op een oudereneiland terecht zullen komen. Ze hebben schrik om in een geïsoleerde omgeving terecht te komen. Voor velen betekent een serviceflat slechts een tussenstap, de volgende stap is vaak onbekend. Een andere vrees is terechtkomen op een plaats waar bezigheidstherapie centraal staat, met alleen standaardkamers of basistypes van serviceflats. Het is archaïsch dat mensen met een zekere zorgafhankelijkheid veroordeeld worden tot leven op 46 tot 54 m² woonoppervlakte, ook al hebben ze hun leven lang gewerkt voor een goede toekomst.

Mensen vragen niet altijd all-inzorg. Dat mag dus zeker niet verplicht worden. Vaak hebben ouderen geen keuzevrijheid over wat ze zelf doen en wat ze uitbesteden. Voorts zijn ze bezorgd dat wonen en zorg te duur zullen zijn.

De meegroeicampus geeft een antwoord op elk van die vragen. Het is een vorm van campuswijd levenslang wonen, te midden van alle leeftijd en open voor de omgeving. De bewoners moeten nooit meer verhuizen en er is een actief en dynamisch gemeenschapsaanbod. De bewoners kunnen kiezen tussen woontypes en woongroottes. Er is een breed gamma van zorg op maat, de bewoners bepalen zoveel mogelijk zelf wat ze nodig hebben. Het aanbod is daarenboven betaalbaar voor de doorsnee burger.

1.3. Voorstelling proefproject in Velm (Sint-Truiden)

De heer Dirk De Baets, gedelegeerd bestuurder Care for Life: De combinatie wonen en zorg staat centraal bij de meegroeicampus. Het zorgconcept steunt op de conceptnota die uitgewerkt is in samenwerking met het IWT. Het concept is opgebouwd vanuit vier invalshoeken: sociaal, fysiek, cognitief/mentaal en emotioneel. Bij elke invalshoek staat de cliënt centraal. Bij de fysieke invalshoek bijvoorbeeld zijn de mogelijkheden, de beperkingen, de wensen en de gewoonten van de klant onderzocht.

Het woonconcept bestaat uit een differentiatie van woonentiteiten: van kamer tot luxeflat. Bij het project te Velm zijn er herenhuizen gepland aan de voorzijde van de straat. Het domein is ongeveer vijf hectare. Het is de bedoeling op die oppervlakte een 200-tal woonentiteiten te bouwen. De gewone flats bevinden zich, verspreid en verschillend van grootte,

op de verdiepingen, de luxezorgflats bevinden zich bovenaan in het kasteel. Niettegenstaande er geen subsidies voor zijn, zal in fase 1 een aantal flats tijdelijk omgebouwd worden tot kamers.

Er zijn tal van gemeenschapsfuncties. Centraal staan de receptie en het onthaal. Daar staat het element beleving centraal. Het is de bedoeling om de vereenzaming die sterk samenhangt met ouder worden, tegen te gaan. Er is een winkel en een grand café in het kasteel. Iedereen kan daar terecht, ook de zwaar zorgbehoevenden. Op de eerste verdieping zijn er hotelkamers, voor toeristen maar ook voor familieleden van bewoners. De kamers zijn ook geschikt voor zwaar zorgbehoevenden, al dan niet in het gezelschap van mantelzorgers. Op het dak is er een zwembad. Er is een carecenter en een aula/feestzaal.

De kleinste flat is 65 tot 70 m² groot en bevat alle functies: woonkamer, slaapkamer, keuken, een aparte badkamer en een bergruimte.

In het onthaal hangt een heel andere sfeer dan in de doorsnee woon- en zorgcentra, meer een vakantie- of hotelsfeer. De nadruk ligt op beleving, er is een internethoek, een open haard enzovoort. De centrale figuur is de accountmanager verantwoordelijk voor wonen, zorg en welzijn maar ook voor andere aspecten als de veiligheid.

Er is een groot binnenplein waarop diverse activiteiten worden georganiseerd, gaande van een wekelijks markt tot een optreden of gezellig samen buiten zitten. Alle wanden van het onthaal zijn in glas uitgevoerd, om de verschillende activiteiten zo zichtbaar mogelijk te maken. Ook het binnenplein ten oosten is niet volledig omsloten om de relatie te versterken met fase 2 van het project. De parkings worden afgewisseld met grote patio's om een openluchten openlichteffect te creëren. Het is ook daar mogelijk om via een mooie ingang rechtstreeks naar de woonentiteiten te gaan. Het is dus niet nodig telkens via het onthaal te passeren.

Er gaat ook veel aandacht naar de verlichting. Dat is zeker in een donkere plattelandsomgeving belangrijk, ook in de winter leven mensen nog na vijf uur 's avonds. Dat belevingsaspect moet weerspiegeld worden in de omgeving.

1.4. Partners

De voornaamste partners zijn de lokale actoren. Die moeten het concept met volle overtuiging steunen. Dat is een voorwaarde om de ontwikkeling effectief te starten. Andere partners zijn de Vlerick Management School en het IWT. Het is niet de bedoeling om op de lauweren te rusten, maar wel om voortdu-

rend voeling te houden met vernieuwende evoluties. Daarom is er een vzw Vlaams Expertisecentrum Wonen en Zorg opgericht om voortdurend naar samenwerking en kennis op zoek te gaan. Care for Life neemt deel aan tal van sensibilisatie-initiatieven. Vorige week gaven onze medewerkers intensieve sessies over levenslang wonen in het kader van een project van Vlaams minister Marino Keulen.

Care for Life werkt samen met Toerisme Vlaanderen, om ook zwaar zorgbehoevenden de kans te geven op vakantie te gaan. Onze eigen organisatie vzw AAACare zal de zorgexploitatie voor het geheel garanderen.

1.5. Innovatie

Een tweede aspect is de innovatie. Het Vlaanderen in Actie-plan (VIA) van de Vlaamse Regering bevat vier domeinen. De domeinen talent, innovatie en ondernemerschap zijn van toepassing op het project. Talent slaat zowel op de sleutelvaardigheden als op de vakkennis. Ook op vlak van ondernemerschap scoort het project goed. De mix van wonen en zorg is niet evident, zowel op vlak van marktpositionering, concept als valorisatie.

De heer Jo Robrechts: Gisteren was er een VIA-sessie over innovatie. Care for Life is erin geslaagd om in een van de zes thema's, namelijk het thema gezondheidszorg, de focus te leggen op de veroudering en de vergrijzing. De vertegenwoordigers van de Vlaamse Regering hebben zich geëngageerd om dat mee centraal te plaatsen in het thema gezondheidszorg.

1.6. Drempels

De heer Dirk De Baets: De drempels bij het lanceren en exploiteren van de meegroeicampus situeerden zich vooral op het vlak van de ruimtelijke ordening, de zorg en de financiën. Bij de ruimtelijke ordening is cruciaal dat de zonering en de bestemming alle functies op één domein toestaan. Het proefproject is gelegen in een blauwe zone, met alle betrokkenen is er dan een ruimtelijk uitvoeringsplan uitgewerkt. Dat kan onmogelijk de enige bestemmingszone zijn voor dergelijke campussen, er moet meer mogelijk zijn. Een tweede aspect van de ruimtelijke ordening is uiteraard de kritische massa. Het terrein dient 3 tot 5 hectare groot te zijn, de vloeroppervlakte op de verschillende niveaus bedraagt 25 tot 30.000 m².

Een tweede drempel gaat over de zorgaspecten. Vandaag lieert men zorg nog al te gemakkelijk aan het architecturale, terwijl in de meegroeicampus

zware zorg ook moet mogelijk zijn in serviceflats. Een tweede punt is de coördinatie versterken. Campussen omvatten immers zowel thuiszorg, zorgflats als residentiële zorg. Het overleg tussen de verschillende vormen moet op punt staan. Een derde noodzakelijk aspect is een geïntegreerd kwaliteitssysteem. Inspectiediensten vragen terecht voor alle vormen van zorg een kwaliteitssysteem. Voor een campus is het echter noodzakelijk om hetzelfde kwaliteitssysteem te hebben voor alle zorgvormen. Tot slot is de verruiming van de programmering voor dagverzorgingscentra noodzakelijk voor het goed functioneren van de campus.

De heer Jo Robrechts: Voorts zijn er nog financiële drempels. In het voortraject is er behoefte aan risicokapitaal. Daarin kan de overheid een rol spelen. De financiering van het proefproject is rond, maar als de financiële drempels weggewerkt worden, kunnen nieuwe projecten sneller gerealiseerd worden. Een andere kwestie is de waarborg. Bewoners ondertekenen een obligatielening met voorrangrecht. In de financiële sfeer van de laatste maanden is dat niet evident. Als burgers al niet veel vertrouwen hebben in een spaarboekje, is het ook niet vanzelfsprekend om een obligatielening aan te gaan die door een privévennootschap is uitgeschreven. Dat zou het wel zijn als er een vorm van waarborg was. De vraag is of de overheid een rol daarin kan spelen, misschien via de Participatiemaatschappij Vlaanderen.

Om het tempo op te drijven, zouden problemen op alle beleidsdomeinen, die innovatie op het vlak van wonen en zorg belemmeren, moeten worden opgelost. Zo moet het binnen de ruimtelijke ordening mogelijk worden om meerdere bestemmingen aan één perceel te geven. Vlaams minister Dirk Van Mechelen heeft na negatief advies vanwege de administratie, beslist het ruimtelijk uitvoeringsplan van het domein in Velm goed te keuren, omwille van het grote maatschappelijke belang. Maar er zijn nog tal van andere problemen, onder andere op het vlak van intellectuele eigendom en op het vlak van wonen en bouwen. Heel wat belemmeringen kunnen worden weggewerkt door een aanpassing van de regelgeving.

De ambitie van Care for Life is om meegroeicampussen op een relatief korte termijn in heel Vlaanderen te realiseren. Het is de bedoeling om binnen de vijf jaar op twee locaties per provincie een traject te starten. Care for Life heeft in alle provincies opties in de maak. Als de drempels gereduceerd worden, kan het programma versneld uitgevoerd worden. Concrete realisaties kunnen het enthousiasme alleen maar aanwakkeren, dat blijkt duidelijk bij besprekingen met schepencolleges. Het is immers een onderwerp dat iedereen aanbelangt.

1.7. Vragen van de leden

Mevrouw Veerle Heeren: Het is inderdaad belangrijk de drempels weg te werken. Kunnen de sprekers de moeilijkheden die ze ondervinden concreter maken?

De heer Jo Robrechts: Ik zou die vraag liever schriftelijk en uitgebreid beantwoorden. De Vlaamse Regering lanceert via het IWT een programma innovatief aanbesteden. Per sector wordt een groot project geselecteerd waaraan veel partners deelnemen. Het is de bedoeling elk project nauwgezet te volgen en na te gaan welke belemmeringen er zijn op het vlak van de wetgeving. Aan de hand daarvan zullen dan voorstellen tot wijziging van de regels geformuleerd worden. Ik roep de commissie op om het project van de meegroeicampus aan het IWT aan te bevelen.

Een specifiek probleem is bijvoorbeeld de intellectuele eigendom. Waarom blijven patenten beperkt tot technologie? Waarom kan er geen octrooi of patent genomen worden op een businessmodel? Care for Life is een relatief kleine organisatie. Door veel van haar knowhow publiek te maken, beperkt ze haar mogelijkheden, daarom is een exposé als vandaag een uitzondering. Als het idee juridisch kon worden beschermd, was het mogelijk het overal tentoon te spreiden en andere initiatiefnemers te dulden. Deze aangelegenheid overstijgt de Vlaamse bevoegdheid, maar waarom zou Vlaanderen geen initiatief kunnen nemen op het internationale rechtsvlak.

Het is mogelijk om voor elk beleidsdomein een lijst met wenselijke wetsaanpassingen te geven.

Mevrouw Veerle Heeren: Het is de opdracht van de commissie om dat op te nemen in de maatschappelijke beleidsnota. Ervoor zorgen dat welzijn en wonen beter verzoend worden, zal de uitdaging vormen van de volgende Vlaamse regeerperiode.

De heer Jo Robrechts: Het zal nodig zijn om heel innovatief te werk te gaan. Intergenerationele samenwerking (als voorbeeld van één der vele mogelijke bouwstenen van het meegroeicampusproject) betekent dat jong en oud elkaar op vrijwillige basis steunen. Hoe dergelijke vrijwilligheid te stimuleren, is dus een centrale kwestie. Het is nodig fondsen te vinden om een team dat gedurende twaalf maand te laten uitwerken. Het moet gaan om een systeem van diensten. Een oudere dame kan gedurende een paar uur op kinderen letten, maar wil in ruil misschien gitaarles, die ze dan krijgt van een jonge kerel, die daarvoor op een andere manier beloond wordt.

We hebben het project ingediend onder de Call Duurzaamheid van de Vlaamse Regering en de reactie is dat het te innovatief is en niet voldoet aan de criteria. Waar kunnen we er dan wel subsidies voor

krijgen? Financiële middelen volstaan niet, er is ook een andere denkwijze nodig.

De voorzitter: Een lijst met drempels is inderdaad nuttig. Is het mogelijk die zo snel mogelijk te bezorgen?

Mevrouw Elke Roex: Hoe zullen de initiatiefnemers ervoor zorgen dat alle leeftijden op de campus vertegenwoordigd zijn en dat er niet alleen ouderen komen wonen?

De heer Jo Robrechts: Die vraag heeft ons ook al beziggehouden. We hebben een oplossing gevonden. De clou zit in de obligatielening, daarbij wordt er bewust naar een mix gestreefd. Het is een zaak om te starten met een mix, een andere om hem vol te houden. Er is echter rotatie door overlijden en door verhuizing. De obligatielening bepaalt dat een bewoner onbeperkt kan verhuizen tussen campussen. Hij kan er dus voor kiezen naar een andere campus te verhuizen bijvoorbeeld omdat zijn kinderen daar wonen. Bewoners kunnen ook het systeem verlaten, permanent in een ziekenhuis opgenomen worden enzovoort. Voor al die mogelijkheden is er een hiërarchie van beslissingen opgesteld. Daarenboven zijn er drie situaties waarin ingegrepen wordt om de mix van leeftijden bij te sturen. Die mix is trouwens de enige reden waarom er bijgestuurd wordt.

Mevrouw Elke Roex: Hoe weerspiegelt de keuze voor een leeftijds mix zich in de grootte van de appartementen? Worden mensen op een bepaald moment bijvoorbeeld als de kinderen het huis uit zijn, verplicht te verhuizen?

De heer Jo Robrechts: In fase 2 komen er gezinswoningen. Die worden gegroepeerd op het domein, in de buurt van het basketbalpleintje, de skateramp enzovoort. Het herenhuisgedeelte is bestemd voor tweeverdieners zonder of met één kind. In de flats zal het aantal kinderen beperkt zijn. Door de differentiatie van de woontypes creëren we een bepaald aanbod dat automatisch een bepaalde vraag uitlokt. De klemtoon ligt op ouderen. De ouderen vormen 16,5 percent van de Vlaamse bevolking, maar maken een veel groter percentage uit van de campusbewoners. Het project heeft een zeker zorgvolume nodig. Om dat financieel leefbaar te houden, is een voldoende aantal afnemers nodig. Desondanks blijft het mogelijk om een natuurlijke omgeving te scheppen met een voldoende leeftijds mix.

Mevrouw Vera Van der Borcht: Hoe gaat de samenwerking met de lokale actoren in het werk? Stappen de initiatiefnemers zelf naar de gemeenten?

De heer Jo Robrechts: Het uitgangspunt is dat alles kan. Die flexibiliteit keert terug in alle aspecten. Dat

is trouwens onontbeerlijk voor innovatie. Het initiatief kan komen van het gemeentebestuur, of van een schepen, van de burgemeester, van de voorzitter van het OCMW maar ook van een private partij. Eens de verschillende partijen rond de tafel zitten, is het belangrijk dat het lokale bestuur, zowel het gemeentebestuur als het OCMW-bestuur, het initiatief steunt. Zonder die steun is het tijdverlies. Het model is een mobiliserend concept. Het spreekt iedereen aan.

In een latere fase is ook de steun van de provinciale overheid nodig, bijvoorbeeld voor de ruimtelijke ordening. In een volgende fase zijn ook verschillende privépartners belangrijk. Care for Life zal steeds samenwerken met partners die kwaliteit leveren, onder meer op het vlak van thuiszorg. Het project mag dan innovatief zijn, het kan niet de bedoeling zijn om het warm water uit te vinden. Het model gaat dus uit van samenwerking, maar eist wel kwaliteit. Daarom zullen er kwaliteitsnormen afgesproken worden. Als die normen niet gehaald worden, kan de samenwerking stopgezet worden. Care for Life is immers ook de exploitant, de organisatie blijft zich engageren. Als er voor bepaalde aspecten geen privépartner gevonden wordt, zal Care for Life die zelf organiseren.

Mevrouw Vera Van der Borgh: Verwachten de initiatiefnemers van elk van de partners een financiële inbreng? Of kunnen ze ook een bepaalde taak opnemen zoals de grond inbrengen, de exploitatie verzorgen of de panden bouwen?

De heer Jo Robrechts: Voor elke site zijn de akkoorden anders. Het basisconcept blijft gehandhaafd, maar de onderliggende juridische elementen verschillen. Op sommige plaatsen heeft het OCMW de gronden in handen, op andere plaatsen kopen wij ze aan. Om enthousiasme bij de lokale partners op te wekken, is flexibiliteit nodig. Wie iets inbrengt, wordt daar uiteraard voor vergoed.

Mevrouw Vera Van der Borgh: Openbare instellingen zijn onderhevig aan een aparte wetgeving, onder meer de wetgeving over de overheidsopdrachten. Hoe pak je dat aan?

De heer Jo Robrechts: Dat vormt een onderdeel van het grote IWT-project, innovatief aanbesteden genaamd. Het uitgangspunt is hoe de overheid op een andere manier kan omgaan met toekomstgerichte uitdagingen. Als Care for Life daaraan zou kunnen deelnemen, zou het de meegroeicampussen sneller kunnen realiseren.

De heer Leo Pieters: Vormt een meegroeicampus een concurrent voor de rusthuizen in de buurt?

De heer Jo Robrechts: Wij streven ernaar alle per-

sonen van volledig zorgonafhankelijk tot volledig zorgafhankelijk te huisvesten. De oudere wil immers niet meer verhuizen. De meegroeicampus is momenteel gebonden aan de huidige programmienormen op het vlak van rusthuizen en op het vlak van serviceflats. Wij bouwen het rusthuis om tot een woonzorghotel en de serviceflats tot woonzorgflats. Concreet betekent het dat we de huidige regelgeving als een absoluut minimum hanteren. In het woonzorghotel verdwijnt de medicalisering, het wonen staat centraal, wonen komt voor welzijn en welzijn komt voor zorg. De zorg kan worden uitgesteld als de eerste twee functies volledig uitgewerkt zijn. Het woonzorghotel valt echter onder de programmienorm voor rusthuizen, maar op veel plaatsen is er geen ruimte meer. Daar is een akkoord met een bestaande entiteit nodig. Er is dus geen concurrentie nodig maar juist samenwerking om tot oplossingen te komen.

Ook bij de woonzorgflats gaan we veel verder dan de serviceflatregelgeving. Als we ons echter niet aan die regels houden, missen we de noodzakelijke subsidies. Als het RIZIV niet tussenkomt in de ligdagprijs, is het project niet leefbaar. Het woord ligdagprijs wijst erop dat ook de woorden zullen moeten worden aangepast.

De heer Dirk De Baets: Bij de recente informatiesessies over levenslang wonen, waren alle mogelijke partners aanwezig. We grepen de kans aan om de mogelijke vrees voor concurrentie aan te pakken. Anderzijds dwingen de meegroeicampussen de andere initiatiefnemers om na te denken over innovatie.

Mevrouw Else De Wachter: Hieruit blijkt andermaal het belang van de ruimtelijke ordening en de samenwerking met actoren als de lokale besturen. Wat vandaag nog wel onduidelijk is of dergelijke projecten voor iedereen betaalbaar zullen zijn.

De heer Dirk De Baets: Het antwoord daarop is ja, maar dat zullen we pas kunnen illustreren van zodra de financiële gegevens voor toekomstige bewoners op tafel liggen. Dat zal binnenkort het geval zijn.

2. Uiteenzetting van de heer Jaak Geurts, algemeen directeur van ADO Icarus vzw

2.1. Voorstelling van ADO Icarus vzw

De heer Jaak Geurts, algemeen directeur ADO Icarus: De misschien verrassende naam ADO Icarus is in feite de combinatie van twee op de raad van bestuur voorgestelde benamingen. Vroeger was er in de ondertitel bij onze naam sprake van 'diensten voor zelfstandig wonen', thans van 'centra voor zelf-

standig leven'. De reden daarvoor is de volgende. Tot drie, vier jaar geleden organiseerden en beheerden wij enkele diensten zelfstandig wonen voor mensen met een fysieke handicap. Ondertussen werden zowel ondersteuningsaanbod, doelgroep als werkingsgebied enorm uitgebreid en biedt ADO Icarus in elke ondersteuningsregio een gedifferentieerd en geïntegreerd pakket van diensten aan.

ADO Icarus is ontstaan uit de eerste Limburgse ADL-cluster (activiteiten van het dagelijkse leven), opgericht door het OCMW van Heusden-Zolder. De gebruikers waren echter vrij snel ontevreden over de gebrekkige dienstverlening. Zij richtten daarop in 1990 samen met de grote gebruikersorganisaties een eigen vzw op, Tienhof, die in 1991 de toestemming kreeg om de cluster over te nemen. Tussen 2000 en 2008 evolueerde ADO Icarus, zoals de vzw sinds 1997 heet, van twee diensten voor zelfstandig wonen in Limburg tot tien over heel Vlaanderen (behalve de provincie Antwerpen, waar Zewopa vzw¹ actief is).

De ervaringsdeskundige gebruikers sturen ook vandaag nog de organisatie. Emancipatie en inspraak zijn voor ons geen holle woorden. Twee derde van de bestuursleden hebben een zware fysieke handicap, wat uniek is in Vlaanderen. Gebruikers zijn mee verantwoordelijk voor indienstneming en evaluatie van personeel. Ook in het coördinerende directieteam zitten vandaag nog twee mensen met een zware fysieke handicap, de heer Eddy Denayer en mevrouw Viviane Sorée.

2.2. Missie en visie

Onze missie en onze visie zijn geïnspireerd door internationale bewegingen als Independent Living en Fokuswonen. Wij spreken niet over zorg maar over ondersteuning. Heel belangrijk is verder geïntegreerd en zelfstandig wonen. Daarvoor moeten een aantal voorwaarden vervuld zijn, zoals de duidelijke scheiding tussen wonen en zorg. Mensen wonen best zo lang mogelijk in hun eigen thuissituatie en worden daarbij ondersteund door een centrum voor zelfstandig leven. Wij zijn niet zo enthousiast over geïntegreerde woonvormen voor uitsluitend mensen met een handicap, die zodanig ondersteund worden dat ze voor niets meer hoeven te zorgen.

Zelfstandig betekent ook dat mensen zelf kiezen wie en welke organisatie hen ondersteunt, en dat zij zelf beslissen wanneer zij assistentie nodig hebben, op welke manier die geleverd wordt enzovoort. Wij zien mensen met een handicap als volwaardige burgers die actief participeren. Wij verwachten van de maatschappij dat zij de nodige inspanningen levert om

mensen die rol te laten spelen. Hun levenskwaliteit hangt voor een groot deel af van de ondersteuning en de hulpmiddelen waarop zij een beroep kunnen doen.

2.3. Doelstellingen

In elk van onze tien Vlaamse ADL-clusters is een centrum waar permanent dienst- en hulpverleners aanwezig zijn, 24 uur op 24. Rond elk centrum is een ondersteuningsregio uitgebouwd, die geen verband houdt met de zorgregio's. Het ondersteuningsaanbod is heel gedifferentieerd en geïntegreerd. Wij spelen daarbij in op behoeften en vragen en groeien op die manier weg van uitsluitend ADL-assistentie. Dat heeft ook gevolgen voor het personeelskader. Vroeger bestond elk centrum uit 10 assistenten en een coördinator. Vandaag komen daar meer en meer specialisten uit verschillende hoeken bij met het oog op een polyvalent team.

2.4. Aanbod

Het aanbod van onze diensten zelfstandig wonen heeft drie belangrijke delen: aangepaste woningen, geschikte hulpmiddelen en aanpassingen, en permanente assistentie. Een cluster bevat 12 tot 15 woningen, ingebed tussen gewone woningen. Ze zijn volledig aangepast aan mensen met een zware fysieke handicap. Een aantal basisaanpassingen en -hulpmiddelen is wettelijk verplicht. De andere worden door de gebruikers aangevraagd bij het Vlaams Agentschap. Wij bieden 24 uur op 24 hulp aan. Men kan die oproepen bij alle dagelijkse activiteiten, voor zover ze niet door andere dienstverleners wordt aangeboden. Het individuele oproepsysteem werkt met een zeer eenvoudige druk op de knop. Voor noodsituaties bestaat de mogelijkheid van nog snellere – onmiddellijke – hulp. Doordat er telkens maar twee assistenten aanwezig zijn, zijn er op drukke momenten wel wachttijden.

Naast de diensten voor zelfstandig wonen biedt ADO Icarus ook persoonlijke assistentie aan. Meer en meer mensen kopen bij ons assistentie in met hun PAB (persoonlijk assistentiebudget). Daarbij stellen wij vast dat de financiering zeer uiteenlopend is. Naast PAB zijn er individuele bijstandscontracten, convenanten, geïntegreerd wonen, het PGB-experiment (persoonsgebonden budget) in Antwerpen en Halle-Vilvoorde, en verzekeringsuitkeringen. Er zijn ook mensen die over voldoende eigen middelen beschikken om onze assistentie aan te kopen.

Op een bepaald ogenblik heeft ADO Icarus ook een verpleegdienst Curatio opgericht voor uitsluitend zijn eigen gebruikers, en wel zonder enige verplichting. Wij willen immers niet concurreren met de

¹ Zelfstandig Wonen Provincie Antwerpen

zelfstandige verpleegdiensten zoals het Wit-Gele Kruis. Verder hebben wij ook een klusjes- en een vervoerdienst, die beide enkel lacunes opvullen. Zo zijn veel vervoerdiensten beperkt in tijd en ruimte (gemeentegrenzen). Het is wel zo dat de meeste gebruikers gebruik blijven maken van de reguliere diensten. Beide laatstgenoemde diensten financieren wij zelf met middelen uit andere branches van onze dienstverlening.

2.5. Kenmerken

Basisprincipes voor ADO Icarus zijn: recht op integratie en inclusie, recht op emancipatie en participatie, en recht op autonomie en individualiteit. Deze termen houden in dat mensen zo lang mogelijk in hun eigen familiale situatie (of een situatie die daar zo veel mogelijk op lijkt) blijven wonen of er terug naartoe kunnen, en daarbij een beroep kunnen doen op assistentie op afspraak of bij oproep. De gebruiker zelf beslist over aard en tijdstip van de dienstverlening, die afgestemd is op individuele vragen. Wij werken daarom niet meer met algemene contracten maar met zeer gedetailleerde, individuele overeenkomsten.

2.6. Medewerkers

Momenteel werken bij ADO Icarus 1 directieleden en stafmedewerkers, al bestaat er geen regeling voor de subsidiëring van deze bovenstructuur. In de 10 centra werkt een 200-tal hulpverleners: 10 dienstverantwoordelijken, 158 ADL-assistenten, 22 PAB- en persoonlijke assistenten, 15 verpleegkundigen en 3 klusjesmannen.

Ik ben overtuigd dat een grote variëteit aan woonvormen moet kunnen bestaan. Wij zijn voor keuzevrijheid. Onze organisatie sluit daarbij meer aan bij het Nederlandse concept van woonzorgcentra waar alle mensen uit een bepaalde regio polyvalente ondersteuning kunnen krijgen. Het kan daarbij gaan om zowel mensen met een handicap, als bejaarden, langdurig zieken, tijdelijk hulpbehoevenden enzovoort. Ik benadruk dat ook bejaarden met onze aanpak langer thuis kunnen blijven wonen. Het sterke van onze dienstverlening is immers dat wij in tegenstelling tot de reguliere diensten, die op bepaalde momenten of op afspraak bereikbaar zijn, permanent ter beschikking staan. Dit lijkt ons ook een veel efficiëntere inzet van de middelen, gezien het feit dat het personeel het weliswaar druk heeft maar niet op elk moment.

Anderzijds zijn er ook grenzen: de gehandicapten-, bejaarden en gezondheidssector hebben elk hun eigen regelgeving, financiering, erkenningsnormen,

voorzieningen en diensten. Daarom blijven wij ons thans focussen op mensen met een handicap (niet alleen fysiek).

Tot slot attendeer ik op een interessant experiment in de regio Halle, met over de stad en het nabijgelegen Beersel verspreide ADL-woningen en PAB'ers. In totaal gaat het om 30 tot 35 mensen met een handicap. Sommigen werken met oproep, anderen op afspraak. Ik hoop over een jaar of twee informatie te kunnen voorleggen over resultaten en financiering.

2.7. Vragen van de leden

De heer Tom Dehaene: Er is inderdaad nog ruimte om beter samen te werken. Het verwachte ontwerp van Woonzorgdecreet maakt al veel mogelijk, maar de band met de gehandicaptensector moet nog versterkt worden.

Wat betaalt een bewoner voor de geschetste diensten? Hoe worden de verliezen beperkt? Moet men overwegen om clusters van minder dan twaalf woningen toe te staan en daarbij eventueel te streven naar samenwerking met een rusthuis of een complex van serviceflats? Is de vraag groot genoeg om met een verhoogd clusteraanbod de druk op de instellingen te verminderen?

De financiering van vervoer en klusjesdiensten is in veel sectoren een probleem. Kan men dit niet betaalbaar maken met dienstencheques?

De heer Jaak Geurts: De enige vorm van dienstverlening die volledig gratis is voor de gebruiker, is de ADL-assistentie geleverd door diensten zelfstandig wonen. De andere vormen komen uit de verschillende genoemde budgetten, waarbij de bedragen in het assistentiecontract (dat zesmaandelijks geëvalueerd en eventueel bijgestuurd wordt) zijn vastgelegd. Wij rekenen als tarief het percentage van een voltijdse ADL-assistent met vijf jaar anciënniteit op wie de gebruiker een beroep doet. Wie bijvoorbeeld negentien uur assistentie per week nodig heeft, krijgt het tarief van een halftijdse assistent aangerekend. Door deze eenvoudige structuur zijn al onze assistenten onderworpen aan hetzelfde statuut, contract en barrema (paritair comité 319.01).

De enige uitzondering vormen de vrijwilligers, die wij kunnen inzetten via onze zusterorganisatie Focus op Emancipatie. Vanwege de privacy hebben de meeste mensen die een beroep doen op onze ADL-diensten, liever geen vrijwilligers of stagiairs. Toch hebben wij een aanbod en daarop wordt steeds meer ingespeeld door mensen die hun assistentie organiseren met een PAB. Onze werking op dit vlak is nog maar drie maanden oud, te jong dus voor een beoordeling.

In onze visie zijn ADL-clusters altijd een tussenstap geweest tussen de voorziening en de thuissituatie, dus op weg naar zelfstandig leven. Men moet immers verhuizen naar de cluster en daarbij vaak zijn vertrouwde omgeving verlaten. De assistentie is beperkt tot de woning en haar omgeving. In drukke periodes moet men wachten. Om deze redenen hebben wij zelfstandig wonen altijd gezien als een keuzemogelijkheid voor een aantal mensen. Het PAB en later PGB bieden veel meer keuzevrijheid.

Gelukkig wordt de regelgeving voor zelfstandig wonen nu al vrij soepel toegepast door het Vlaams Agentschap. In Gingelom bijvoorbeeld erkende men een cluster met een straal die de wettelijke norm overschrijdt. In het geval van Halle-Beersel gaat het in feite om twee clusters waarbij die van Halle zelfs verspreid is over drie locaties. Als men beneden twaalf gaat, verliest men normaal personeel, maar de middelen voor PAB, PGB en geïntegreerd wonen staan wel kleinschaliger clusters toe. In dat kader onderhandelen wij met verschillende huisvestingsmaatschappijen om in nieuwe projecten vijf, zes, zeven aangepaste woningen te bouwen. Verdunning verhindert ook dat de concentratie van mensen met een handicap te hoog wordt.

De heer Tom Dehaene: Moet de Vlaamse regelgeving worden aangepast om een vijftal woningen in de buurt van een rusthuis mogelijk te maken, zodat de ADL-diensten en het rusthuis kunnen samenwerken?

De heer Jaak Geurts: Zolang het geen welzijns-campus wordt met één centraal dienstencentrum. Multifunctioneel inzetten van personeel is goed, maar concentratie van hulpbehoevenden is voor ons niet aangewezen. Wij gaan voor zelfstandig wonen of een benadering daarvan.

Mevrouw Elke Roex: Vandaag is er een strikt onderscheid tussen de zorg voor ouderen en de ondersteuning van personen van een handicap. Als men in de plaats daarvan veeleer zou kijken naar de behoefte aan zorg of ondersteuning, kan men misschien sneller de schaalgrootte bereiken die nodig is om in een wijk ondersteuning op te zetten in de vorm van geïntegreerd wonen. Er is dan immers een veel grotere en meer natuurlijke sociale mix.

De heer Jaak Geurts: ADO Icarus speelt al lang met die idee en ontdekte dergelijke woonzorgcentra in Nederlandse steden en gemeenten. Wij vinden evident dat de ondersteuningsgraad – al dan niet tijdelijk – doorslaggevend is. De oorsprong van de vraag maakt niets uit. Thans maakt de regelgeving dergelijke overschrijding van sectorgrenzen echter moeilijk. Anderzijds is het ook geen geheim dat organisaties niet graag zien dat anderen de grens met

hun sector oversteken. Dat maakt het wegnemen van schotten niet eenvoudiger. Wij willen daar graag aan meewerken.

Mevrouw Veerle Heeren: Geïntegreerd wonen en generatiewonen boeit mij. Het project in Gingelom is weliswaar draagbaar, maar toch hoort men reacties dat de limiet is bereikt. Men moet immers niet alleen woningen maar ook het publieke domein aanpassen. Zijn de socialehuisvestingsmaatschappijen de enige actor waarmee u werkt? In Vlaanderen vertegenwoordigen zij slechts zes percent van het woningpatrimonium.

De heer Jaak Geurts: Wij zitten op dezelfde lijn. De socialehuisvestingsmaatschappijen zijn op dit moment de aangewezen partner voor de diensten zelfstandig wonen. Dat is organisch zo gegroeid. Anderzijds zien wij meer en meer bouwpromotoren die naar ons komen met privé-initiatieven. Ik geef als voorbeeld drie recente appartementen in een blok in Ronse, waarvoor de initiatiefnemer ons vroeg om dienstverlening te organiseren. Gingelom is ook voor ons niet het beste model, er is te weinig verdunning in een kleine dorpskern. Anderzijds is het niet negatief dat men daar de toegankelijkheid van winkels, cafés, gemeentehuis vergroot.

Mevrouw Helga Stevens: Het concept Independent Living ken ik vanuit Amerika. Het is mooi dat bij ons enkele prachtige voorbeelden bestaan. Het schot tussen ouderen- en gehandicaptenzorg zou inderdaad moeten verwijderd worden. Ook rolstoelgebruikers op leeftijd en dove bejaarden hebben aangepaste huisvesting nodig. Men moet dat veel ruimer gaan bekijken. In Temse bouwt men thans met VIPA-middelen² een rusthuis op de plaats van een gesloopte oude vleugel. Men focust er op dove senioren, wat meer visuele aanpassingen vereist, onder meer videofonie voor de oproep van verpleegkundigen. De bijkomende kosten daarvan zijn echter blijkbaar niet decretaal gedekt. In de toekomst moet de regelgeving een en-enverhaal mogelijk maken.

Ons studiebezoek aan Denemarken leerde dat alles wat te maken heeft met welzijn binnen de gemeentelijke bevoegdheid ligt, zodat discussies tussen de verschillende niveaus vermeden worden. Er is immers maar één administratief dossier nodig van wieg tot kist. Dat is interessant om mee te nemen. Belangrijk is dat mensen zo lang mogelijk thuis kunnen blijven. Bovendien blijkt het systeem van verzorging thuis tot op een bepaald niveau kostefficiënter dan verblijf in een instelling, zeker voor mensen met een handicap.

² Vlaams Infrastructuurfonds voor Persoonsgebonden Aangelegenheden

Wat de situatie in Gingelom betreft, moet men toegankelijkheid en bevolkingssamenstelling los van mekaar bekijken. Er moet principieel geëist worden dat sowieso alle openbare gebouwen toegankelijk zijn voor iedereen, los van het aantal burens met een handicap. Het is evident dat gemeentehuizen, bibliotheken en culturele centra toegankelijk zijn. Er is al een wet sinds de jaren zeventig, maar zij blijft vaak dode letter omdat mensen met een handicap geïsoleerd werden in instellingen. Als men voortaan een inclusieve aanpak wenst, moet men ook de regelgeving aanpassen. Waar blijven de beloofde toegankelijkheidsnormen van minister Van Brempt? En wie zorgt voor de afdwingbaarheid? Ook de beloofde aanpassing van het decreet inzake ruimtelijke ordening blijft nog altijd uit. Het is waanzin dat heel wat nieuwe gebouwen de dag van vandaag nog niet toegankelijk zijn. Voor oude kan men eventueel nog respijt opbrengen.

Mevrouw Else De Wachter: De ruimtelijke ordening wordt des te belangrijker naarmate men een groter aantal van dergelijke woningen krijgt. Het is daarom nodig dat wij in onze maatschappelijke beleidsnota aangeven dat de directe samenwerking met de lokale besturen even belangrijk is als de Vlaamse regelgeving. Ook inzake aangepast vervoer is dergelijke samenwerking wenselijk.

De heer Jaak Geurts: Het is inderdaad absoluut niet onze ambitie om al dat soort diensten ook nog een keer te gaan organiseren. Wij zouden veel liever hebben dat de reguliere diensten inzake klusjes, vervoer en verpleging beter bruikbaar zijn. Wij willen geen instellingen in het klein worden die alles aanbieden.

De verslaggevers,

De voorzitter,

Vera VAN DER BORGHT Else DE WACHTER
Veerle HEEREN
Hilde DE LOBEL
